

Л.Л. Смірнова
Кіровоградський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка
канд. пед. наук, доцент

Методичні аспекти навчання перекладу на немовних факультетах

Постановка проблеми. В контексті сучасного підходу до мовної освіти, коли ставиться завдання допомогти студентам оволодіти такими комунікативними стратегіями, як сприймання (рецептивні стратегії), продукування (продуктивні стратегії), інтеракція (інтерактивні стратегії), медіація/усний та письмовий переклад, реферування, переказ (посередницькі стратегії), позиціонування перекладу як особливого виду мовленнєвої діяльності і особливої форми комунікації з використанням двох мов дозволяє визначити його суттєву роль і місце в загальній системі навчання іноземної мови, на немовних факультетах зокрема [2].

Запорукою розвитку особистості сучасного студента немовного факультету засобом мовної освіти у вищому навчальному закладі виступає впровадження нових дидактичних методів, завдань творчого характеру, які сприяють розвитку пізнавальних інтересів та здібностей студента; розвитку в ньому ініціативи та творчого підходу до розв'язання професійних завдань, аналітико-синтезуючої діяльності мислення, мовлення, пам'яті, уваги, уяви.

Ми притримуємося точки зору, що на заняттях з іноземної мови важливим проявом творчої роботи студентів немовних факультетів виступає уміння логічно опрацьовувати автентичний матеріал, самостійно порівнювати, узагальнювати його, класифікувати за різними ознаками. Найвищу ступінь такого прояву вбачаємо у самостійному виборі студентом мовленнєвих засобів і шляхів перекладу.

Аналіз досліджень та публікацій свідчить, що останнім часом, у світлі сучасних тенденцій в освіті, питанням розвитку теорії та методики навчання перекладу (медіації) студентів-філологів стала приділятися увага. Це зумовило появу ряду цікавих робіт у цьому напрямі (О.В. Шупта, С.М. Щур, Т.О. Долга, Н.М. Сопилук та інші). Однак проблема використання перекладу в процесі навчання іноземної мови на немовних факультетах висвітлена недостатньо.

Отже, **метою статті** є визначення місця і ролі перекладу (медіації) в методиці навчання іноземної мови на немовних факультетах вищих навчальних закладів.

Виклад основного матеріалу. Науково-методичний аналіз навчального процесу демонструє, що саме достатньо розвинута навичка перекладу фахової інформації дозволяє студентові легко долати проблеми пізнавального й, нерідко, психологічного характеру.

Слід зауважити, що застарілим на сьогоднішній день є ставлення викладача іноземної мови до перекладу як лише до багатоступінчастого процесу переробки фахової інформації. Вважаємо недоречним зведення процесу перекладу до механічного знаходження міжмовних відповідностей. Ще зі шкільного курсу навчання у молодих людей формується схильність передати під час перекладу лише значення окремих лексичних одиниць. В результаті відбувається хаотичне опрацювання тексту з великою кількістю перекладацьких помилок, що й призводить до хибного уявлення про зміст опрацьованої інформації. З точки зору методики, переклад у письмовій та усній формах застосовується впродовж усього курсу іноземної мови на немовних факультетах як допоміжний засіб навчання і контролю, а також як один із можливих способів передачі отриманої під час читання інформації.

Отже, роль викладача сучасного вузу під час навчання іноземної мови полягає в тому, щоб позитивним чином змінити ставлення студентів до перекладу, постійно проводити мовні паралелі, показувати специфіку іншої мовної системи. На занятті викладачам зайвий раз варто наголошувати на тому, що семантично і функціонально знаки двох мов не співпадають і це має враховуватися студентами під час перекладу. Оскільки дослівний переклад без осмислення тексту в цілому з фахової точки зору часто призводить до його викривлення, студентам слід враховувати необхідність передавати зміст таким чином, щоб були збережені його особливості й специфіка контексту, що відіграє суттєву роль у сфері фахової медіації.

Виходячи з комунікативно-пізнавальних потреб майбутніх фахівців немовного профілю метою навчання іноземної мови в університетах є підготовка студентів до читання літератури зі спеціальності з метою отримання різного роду інформації; анотування текстів із фахової літератури; усного спілкування за професійним спрямуванням в обсязі матеріалу передбаченого програмою; підготовки іноземною мовою доповідей, рефератів, переказів.

Таким чином, навчання перекладу нами розглядається як необхідний етап для досягнення цієї мети. Адже у процесі перекладу відбувається систематичне накопичення знань та умінь, що поступово призведуть не лише до якісного сприйняття студентами змісту тексту, а й одночасно до глибшого розуміння ними фахових тонкощів.

Під час планування будь-якого заняття особливо складним і відповідальним є підбір адекватних засобів та методів навчання. Важливо, щоб майбутні фахівці мали можливість розвивати як медіативні вміння – відповідним чином передавати зміст фахового тексту в усній чи письмовій формі, так і інтегративні комунікативно-мовленнєві вміння – аналізувати, порівнювати, узагальнювати, робити висновки на основі прослуханого, прочитаного; інтерпретувати і коментувати фахові особливості контексту та інше.

Таким чином, враховуючи викладене, ми маємо підстави виокремити наступні види перекладу (медіації): усна і письмова, репродуктивна і трансформаційна, інтерактивна і неінтерактивна [1].

Водночас, автори Загальноєвропейських Рекомендацій у письмовій медіації, окрім видів професійного перекладу, виділяють ще два види: передача основного змісту (summarizing gist) і переказ (paraphrasing) [4: 87]. Вважаємо слушним використання цих видів у процесі навчання усної та письмової медіації майбутніх фахівців немовного профілю у вищій школі.

Під час перекладу двомовної комунікації (у фазі комунікація між адресантом тексту та адресатом-перекладачем) ставиться завдання перетворення вихідного тексту засобами іншої мови на основі еквівалентного змісту оригіналу і перекладу. Студенти мимовільно намагаються встановити у своїй свідомості зв'язки між словами рідної мови й іноземної. Пошуки еквівалентних відповідностей дозволяють студентам розширити обсяг граматичних явищ і лексичний запас. Розв'язання такої проблеми передбачає детальне порівняння змісту оригіналу і перекладу, для чого необхідно виявити систему відношень між одиницями двох конкретних мов під час перекладу тексту з однієї мови на іншу [3: 13-32].

Таким чином, переклад відрізняється від інших видів мовленнєвої діяльності тим, що здійснюється в умовах двомовності. Опанування іншомовної лексики породжує у студентів потребу в активізації знань з фаху. Безперечно, найбільш доцільним для формування мовленнєвої компетенції є використання текстів зі спеціальності, які є невеликими за обсягом, доступними за змістом, насиченими фаховою лексикою, стійкими словосполученнями та граматичними конструкціями, адаптованими для немовних спеціальностей.

З методичної точки зору, оволодіння студентами немовного профілю такою комунікативною стратегією як медіація, неінтерактивна медіація зокрема, передбачає використання навчального перекладу та відповідне врахування етапів планування заняття. До *першого етапу* належить етап підготовки, який передбачає:

- попередню організацію та максимальну концентрацію ресурсів;
- підбір опор;
- підготовку тематичного словника;
- врахування фахової направленості тексту, інформації;
- встановлення об'єму матеріалу для опрацювання.

Другий етап – етап виконання:

- активне опрацювання отриманої інформації;
- фіксування можливих варіантів перекладу, фахових еквівалентів, інших даних;
- врахування як лінгвістичних, так і екстралінгвістичних моментів;
- відпрацювання та корекція помилок.

Третій етап – етап оцінювання результату:

- перевірка смислової узгодженості оригінального варіанту та здійсненої інтерпретації;
- перевірка адекватності використаних мовних засобів та знань з фаху.

Останній етап – етап корекції:

- уточнення з використанням словників, тезаурусів;

- консультації з експертами, джерелами.

Навчальний переклад може бути цілісним і фрагментарним. Цілісний навчальний переклад сприяє остаточному засвоєнню і закріпленню вивчених мовних явищ іноземної мови. Фрагментарний навчальний переклад націлений на окремі компоненти, моделі, структури, словосполучення. Мета навчального перекладу такого типу – засвоєння цих компонентів, їх вживання, уміння їх диференціювати, враховуючи особливості змісту фахового тексту.

Основними прийомами навчального перекладу є лексико-граматичні трансформації, які становлять основний лінгвістичний механізм перекладу. Розвиток автоматизації навичок трансформації і є найважливішим завданням курсу.

З методичної точки зору переклад може проводитися у різній формі (усній, письмовій або їхній комбінації), однак викладач завжди має враховувати, що між навчальним перекладом з іноземної мови на рідну і з рідної мови іноземною існують значні відмінності.

Переклад з іноземної мови на рідну передбачає рецептивні цілі: засвоєння значення слова, граматичної структури, розуміння фахового змісту тексту. Переклад з рідної мови іноземною передбачає цілі продуктивного характеру. Проблема синтезу, відтворення тексту, його продукування іноземною мовою потребує від студентів використання всіх здобутих знань, щоб з декількох варіантів перекладу вибрати найвдаліший. Така робота стимулює творчу активність студентів, поглиблює їхні знання в галузі іноземної мови і сприяє її свідомому засвоєнню на базі постійного зіставлення з рідною мовою.

Згадані вище відмінності видів перекладу визначають їх роль у процесі викладання іноземної мови. Навчальний переклад є одним з найважливіших засобів закріплення і контролю знань студентів у галузі граматики, словотворення і лексики іноземної мови та сприяє розвитку фахових знань.

Очевидним є і те, що синтез та дедукція як найосновніші процеси логічного мислення, які передбачені процесом навчального перекладу, зумовлюють заучування студентами граматичних правил та слів; засвоєння мовного матеріалу шляхом перекладу та механічного заучування, а також застосування аналогії на базі знань зі спеціальності.

Висновок. У зв'язку з пошуками резервів ефективності навчання іноземної мови студентів немовних факультетів методичні аспекти перекладу набувають дедалі більшого значення. Отже, одним з ефективних методичних підходів до навчання іноземної мови поряд з іншими є збалансоване використання всіх вище зазначених видів перекладу, в основі якого лежить урахування рідної мови студентів та їхніх знань з фаху. Перспективним напрямком подальшого наукового пошуку є розробка методики і способів навчання медіації на немовних факультетах вищих навчальних закладів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Гудков Д.Б. Теория и практика межкультурной коммуникации / Д.Б. Гудков. – М.: ИТДГК «Гнозис», 2003. – 288 с.
2. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.britishcouncil.org/uk/ukraine-education-reform-european-framework-re_vstup.pdf
3. Федоров А.В. Основы общей теории перевода (лингвистические проблемы) / А.В. Федоров. – СПб.: Филологический факультет СПбГУ; М.: ООО «Издательский Дом «ФИЛОЛОГИЯ ТРИ», 2002. – 416 с.
4. Gerding-Salas C. Teaching Translation / C. Gerding-Salas // Problems and Solutions Translation Journal. – V 4, №3. – 2000. – Режим доступу: <http://www accurapid.com/journal/13educ.htm>.